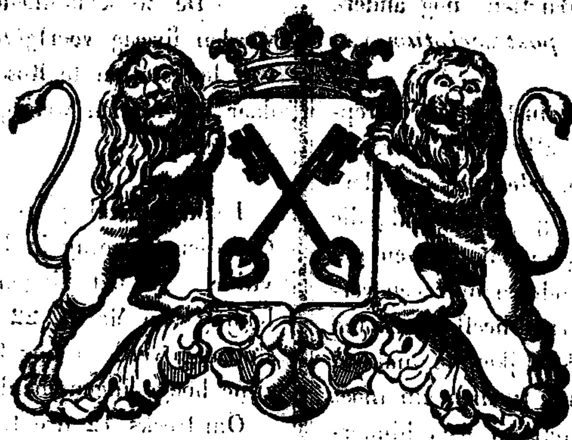
1853. **N°. 108.**

LEYDSCHE COURANT.

De Courant wordt Maandag, Woensdag en Vrijdag uitgegeven. Die van Maandag komt uit Zaturdag Avond.

VRIJDAG, 9 SEPTEMBER.

De Prijs der Courant is f 12 in het jaar; de afzonderlijke nommers worden tegen 10 Centen afgegeven.

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

LEYDEN, 8 September.

Wij ontvangen heden uit 's Gravenhage ***per Telegraaf*** de tijding, dat de Wet op de Kerkgenootschappen door de Eerste Kamer der Staten-Generaal is **aangenomen** met 22 tegen 16 stemmen.

— Vergelijkende Staat van de opbrengst der opcenten en eigene middelen, ten behoeve dezer Stad geheven, gedurende de acht eerste maanden van 1852 en 1853.

		1852.		1853.	
Geslagt	opcenten	f 14,922.43½		f 12,540.37½	
	eigen midd.	- 3,605.72		- 2,557.27½	
			f 18,528.15½		f 15,097.65
Gemaal	opcenten	f 63,354.47½		f 67,759.15½	
	eigen midd.	- 2,010.39		- 2,675.07½	
			f 65,364.86½		f 70,434.23
Wijn	. . . .		f 9,184.45	. . . .	f 9,462.25
Binnenl. Gedistill.	opcenten	f 11,658.53		f 12,611.70	
	eigen midd.	- 16,369.36½		- 13,951.21	
			f 28,027.89½		f 26,562.91
Buitenl. Gedistill.	opcenten	f 689.95		f 539.53	
	eigen midd.	- 1,172.57		- 896.76	
			f 1,862.52		f 1,436.29
			f 122,967.88½		f 122,993.33

Meer over 1853 f 25.44½

Daarenboven is onder de opgave voor 1852 nog begrepen de belasting op de varkens en schapen, die met den 1sten November 1852 is afgeschaft, en die, wat de opcenten op het geslagt betreft, voor eene som van f 2,161.91 onder de bovengenoemde f 14,922.43½ is vervat; als eigen middel is dit niet afzonderlijk op te geven.

— De bekende Engeltje van der Vlies te Pynacker heeft den 20sten Augustus haren 66sten verjaardag bereikt.

— Het *Journal de Limbourg*, dat meldt, dat de Heer Zwysen, door den Paus benoemd tot Aartsbisschop van Utrecht, zijn bisdom in 14 dekanaten verdeeld en tegelijk de titularissen daarvan heeft benoemd, besluit eene uitvoerige beoordeeling van de wet op de kerkgenootschappen, als volgt: »Wij hebben ons onderzoek ten einde gebragt, waarvan de klaarblijkelijke slotsom deze is, dat er in al de artikelen der wet, thans aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal onderworpen, niets gevonden wordt, dat de vrees, de Katholieke godsdienst verdrukt of de openbare uitoefening harer eeredienst belemmerd te zien, kan doen ontstaan of regtvaardigen.«

— De fraaije verzameling schilderijen, nagelaten door wijlen Mevr. de Wed. J. H. Molkenboer, geb. Schenkhuizen, te Amsterdam in het huis met de Hoofden geveild, heeft opgebragt de som van f 28,991; onder anderen bragt op: L. Bakhuysen, een zeestuk f 1500; N. Berchem, landschap met vee f 3000; J. van Capelle, een zeestuk f 1125; J. Hackaert en J. Lingelbach, een landschap f 2450; B. v. d. Helst, een mansportret f 285; M. de Hondekoeter, bassecour f 530; P. de Hooghe, binnenvertrek f 1575; N. Maas, eene vischvrouw f 550; A. van der Neer, maanlicht f 410; Rembrandt van Rhyn, portret van een jongeling f 310; J. Ruysdael, landschap in Noorwegen f 2050; J. Ruysdael, gezigt op de stad Haarlem f 6350; J. Wijnands en A. van de Velde, Hollandsch landschap f 4000; J. C. Schotel, zeestuk f 790.

— De Zweedsche oorlogsstoomboot Thor, die te Willemsoord aan quarantaine onderworpen is, dewijl zich cholerakranken aan boord bevinden, was naar ons land gekomen om het standbeeld des overleden Konings van Zweden in te nemen, hetwelk in de fabriek der Heeren van Vlissingen en Co. te Amsterdam gegoten wordt. Men denkt dat zij nu onverrigter zake naar Stockholm zal moeten terugkeeren.

— De levering van haver, hooi en stroo voor de paarden der ruiterij te Groningen is aangenomen door den Heer H. Sunsingh, aldaar voor 88 c. de 10 Ned. ℔ haver, 38 de 10 Ned. ℔ hooi en 20 de 10 Ned. ℔ stroo.

— Den 20sten en 21sten Augustus heeft te Madrid eene warmte geheerscht van 35° Reaumur in de schaduw en van 39° in de zon, gelijkstaande met 111° en 121° Fahrenheit, eene hitte die slechts gewoon is in Senegambië en Sierra-Leone in Afrika.

's GRAVENHAGE, 8 September.

Bij eene nadere wet van 31 Augustus is ter vervulling der voorwaarden, gesteld bij de 1ste alinea van art. 9 der wet van den 28sten Julij 1850, om te kunnen treden in het genot der regten, door naturalisatie verkregen, opnieuw geopend een tijd van 3 maanden, te rekenen van den dag der afkondiging dier wet.

— Z. M. heeft tot Burgemeester van Berkel c. a. benoemd A. W. C. Domis.

— Z. M. heeft op voordragt van den Minister van Binnenl. Zaken goedgekeurd, dat het Paleis op het Plein bestemd worde voor de plaatsing van het Rijksarchief.

— Te Lintgen in Luxemburg zijn de paarden van het rijtuig van Prins en Prinses Hendrik, door het lossen van een stuk geschut langs den weg, op hol gegaan. HH. KK. HH. zijn echter met den schrik vrij gekomen en hebben geen letsel gekregen.

Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Zitting van Dingsdag 6 September.

In deze zitting is het wets-ontwerp tot sluiting van het kanaal van St. Andries, met 27 tegen 10 stemmen aangenomen.

Het wets-ontwerp tot duurzame regeling van het beheer der gelden wegens verstrekkingen is met 28 tegen 9 stemmen aangenomen.

Het wets-ontwerp tot wijziging van het tarief van in- en uitgaande regten, is met algemeene stemmen aangenomen.

In deze zitting zijn ingekomen 32 adressen tegen het kerkelijk wets-ontwerp en 15 voor.

De Commissie voor de Verzoekschriften heeft omtrent eenige aantal petitien bij de Kamer tegen het laatstvermelde wets-voorstel ingekomen, verslagen uitgebragt, met welker conclusie, strekkende om de adressen ter griffie te deponeren, de Kamer zich achtereenvolgens heeft vereenigd.

Zitting van Woensdag 7 September.

Zijn wederom ingekomen 27 adressen tegen en 14 ten voordeele der voordragt, regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen, welke aan de commissien voor de verzoekschriften worden verzonden. Deze brengt, bij monde der Heeren van Dam van Isselt en van der Lek de Clercq, rapport uit op een overgroot aantal adressen, zoo voor als tegen de wet, welke adressen ter griffie zullen worden nedergelegd.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over het ontwerp van wet, *regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen.*

Z. Exc. de Minister voor de R. K. Eeredienst vraagt het woord. Hij heeft gemeend het woord te moeten voeren, om aan de Vergadering eenige opening te geven nopens zijne volbragte missie te Rome. Toen hij in April de portefeuille aanvaardde, bevond zich het land in een exceptionelen toestand. In Nederland, waar van oudsher eendragt zetelde, bestonden als het ware twee tegenover elkander staande kampen. Hij constateert alleen dit feit, zonder iemand te beschuldigen. In dien toestand, hij kan het niet verbergen, aanvaardde hij de portefeuille niet dan met huivering en met blijkbaren weerzin. Hij begreep, dat hij, meer dan eenig lid van het Kabinet, de rol zou moeten vervullen van bevrediger en bemiddelaar, en hij voorspelde reeds toen, hoe op hem, met de beste bedoelingen bezield, het spreekwoord zou worden toegepast, dat de bevrediger van beide zijden last lijdt. Die voorspelling is in allen deele bewaarheid geworden. Van de eene zijde is hij wel indirect, maar vrij duidelijk beschuldigd geworden, dat hij de Katholieke belangen, welke hij in het Kabinet moest vertegenwoordigen, of had verloochend, of althans verwaarloosd. Aan den anderen kant is vrij duidelijk zijne staatkundige eerlijkheid in verdenking gebragt. Het valt zoo gemakkelijk, zegt Z. Exc., op den afwezige een steen te werpen. Hij hoopt die blaam van zich af te werpen. De eerste beschuldiging kan in de volgende woorden te zamen gevat worden. De Minister Lightenvelt heeft, blijkens de verklaring van den Minister van Buitenl. Zaken, te Rome niet onderhandeld. De Minister Lightenvelt heeft dus zijn post verlaten en is dus een plaisier-reisje naar Rome gaan doen. De Minister van Buitenl. Zaken heeft waarheid gesproken, dat hij, spreker, naar Rome was gezonden, opdat de Paus geen verkeerden indruk nopens het aanhangige ontwerp zou erlangen. De Minister had meer kunnen zeggen; de voorzigtigheid en de staatkunde verbood dit echter. Wie eenigzins maar met de diplomatie bekend is, weet dat bij buitengewone zendingen, vooral wanneer zij van zoo teedere aange-

legenheid zijn, naast de openbare en aangekondigde instructien, nog andere zijn. Het is met dezen last meest gesteld als met een *post-scriptum* van een brief, dat die eigenlijk de hoofdzaak uitmaken.

De voorzigtigheid verbood den Minister, van die andere instructien te reppen. Ook hij, spr., zal ze niet mededeelen. Hij wil alleen dit gevraagd hebben: kan eene Regering, zonder bepaald te onderhandelen, eene andere Regering niet polsen en de kennis uitlokken wat, in een gegeven geval, die Regering zal doen, en tevens doen kennen wat zij zelve, in dat gegeven geval, voornemens is te doen? Dit is niet bepaald onderhandelen over een verdrag of tractaat. Zulke aanraking met eene andere Regering heeft alleen ten doel, het vertrouwen tusschen beide Regeringen gemakkelijker te maken, d. i., de toenadering mogelijk te maken en te bevorderen. In dien zin moet des Ministers zending naar Rome worden verklaard, en stelt zij geen hindernis voor den vrijen gang, of belemmert zij de handelingen der Regering en der Wetg. Magt. Dit alleen kon Z. Exc. als man van eer verklaren, dat zijne zending niet zonder vrucht is geweest, ter bereiking van het gewenschte doel, toenadering en wegneming der spanning tusschen de beide Regeringen, waarvan het gevolg is ook wegneming der spanning hier te lande. Gewis zal niemand onbescheiden in deze openbare Vergadering vragen: „Welke woorden heeft de Koning tot u, vóór uw vertrek, gesproken en welk antwoord heeft de Paus u gegeven." Hij zou daarop alleen moeten antwoorden, dat die woorden en dat antwoord getuigen van zelfstandige waardigheid en van de zucht van toenadering en van verdraagzaamheid der beide Souvereinen. Dat antwoordt zou welligt velen niet bevredigen, maar de bescheidenheid en de staatkunde zouden hem beletten, hieromtrent meer te zeggen. Alleen de toekomst kan en zal bewijzen, dat zijne zending een goed doel had, en dat zij niet geheel vruchteloos is geweest.

Eene andere beschuldiging heeft Z. Exc. gedurende zijne afwezigheid getroffen. Men heeft gezegd, de Minister Lightenvelt was tegen wet: als eerlijk man had hij zijne dimissie moeten nemen, in plaats van zich te verwijderen. Z. Exc. zal rond voor zijne meening uitkomen. Hij heeft zich van den aanvang verklaard tegen het beginsel, om het toezigt op de kerkgenootschap bij eene wet te regelen, en ook de tegenwoordige wet heeft hij tot het laatste toe bestreden. Wat is er echter gebeurd? De Ministers en de Koning keurden bepaald eene buitengewone zending naar Rome noodig. Spr. begreep toen, en doet dit nog, dat de woorden van Art. 55 Gwt. (De Koning heeft het opperbestuur der buitenlandsche betrekkingen) geen ijdele klank behoorde te zijn. Die zending lachtte Z. Exc. niet toe. Voor zijne gezondheid behoefde hij, vooral in dit saizoen, niet te gaan. Hij was dan ook de eenige vreemdeling te Rome. Het besluit zijner benoeming dagteekent van den 18den Julij, en hij vertrok eerst den 29sten. Daarnit blijkt, dat hij niet met veel lust en voortvarendheid de zending aanvaardde. De waarheid is, dat hij aan den uitdrukkelijken wil des Konings persoonlijk gemeend heeft te moeten gehoorzamen. Maar, zegt men, ge hadt in allen gevalle uw ontslag moeten aanbieden. Z. Exc. antwoordt hierop met te vragen, wie of weet wat er tusschen den Koning en zijne Ministers is voorgevallen. Aan een vorig Minister heeft men wel verweten, dat hem het ontslag als zedelijke dwang was opgelegd. Bovendien, aan de wet zijn, tot aan het vertrek van Z. Exc., voortdurend wijzigingen aangebragt; ook na zijn vertrek zijn er nog veranderingen in gekomen. Hij heeft, met te gehoorzamen aan den Koning, geenszins de belangen der Katholieken ten offer gebragt, omdat hij bedongen heeft dat, gedurende zijne afwezendheid, voor de interimaire waarneming zijner portefeuille door een' Katholiek, zou gezorgd worden. Die belofte is door het Ministerie, zoo veel dit in hetzelve lag, nagekomen. Is het de schuld dier Ministers, is het dus spr. schuld, dat er geen Katholiek gevonden is, die dat *interim* heeft willen aanvaarden? Is het zijne schuld, dat in geene der beide Kamers eenig Katholiek lid van de Commissie van Rapporteurs over het aanhangige ontwerp heeft willen wezen? Dit bewijst alleen den exceptionelen toestand van het tegenwoordig oogenblik. — Spr. heeft zich afgevraagd, of het voor hem op dit oogenblik raadzaam is, de belangen der Katholieken niet in het Kabinet te vertegenwoordigen? Hij geloeft dit niet. Hij heeft voor zich, de bewustheid, die belangen met meer klem en volharding te verdedigen, dan zij die hem bestrijden. Hij meent nog, door in het Kabinet te blijven, de waarachtige belangen van Koning, Vaderland en van de Katholieken te dienen. Hij meent, te goeder trouw, aan de goede zaak een offer te moeten brengen, door zijne portefeuille te behouden. Hij zal de woorden van een voornaam publicist tot de zijne maken: dat de staatsman niet alleen eene bepaalde kwestie moet zien, maar verder dient te gaan en het algemeen belang in 't oog houden. Dit nu is zijn standpunt. Hij zal in de wet berusten, zoo zij door de Kamer wordt aangenomen. Hij zal haar niet verdedigen: 1°. omdat hij daartegen nog bedenkingen heeft; 2°. omdat de wet door de Regering als eene politiewet wordt beschouwd, waarvan de verdediging meer eigenaardig bij den Minister van Justitie behoort. Wordt de wet aangenomen, dan zal spr. tot de uitvoering in een' milden, verdraagzamen zin medewerken. Indien nu, na deze openhartige verklaring, iemand nog aan zijne staatkundige eerlijkheid twijfelt (hetgeen hij niet gelooft), welnu hij formulere zijne gedachte, en spr. zal zich verdedigen.

(*Zie het Vervolg in het Bijvoegsel.*)

ROTTERDAM, 7 September.

De Bloemententoonstelling door de Ned. Maatschappij tot aanmoediging van den Tuinbouw is den 4den alhier geopend; op dien dag werd zij door bijna 2000 personen bezocht; er zijn 5000 voorwerpen ingezonden.

— Alhier zijn den 5den, 217,153 balen Java-koffij door de Handelmaatschappij verkocht; de prijzen waren van 28—37½ cents.

— De werkzaamheden aan den spoorweg van Antwerpen naar deze stad worden ijverig voortgezet. Den 1sten dezer is een aanvang met den bouw van het station te Rosendaal gemaakt, en de aarden baan van de grenzen tot daar zal binnen weinige dagen afgewerkt zijn. Ook de onteigening gaat naar wensch.

UTRECHT, 7 September.

Laatstl. Zondag woonde Z. M., vergezeld van den Prins van Oranje, de Godsdienstoefening in het Kamp bij, waar Ds. Bos, van Soest de dienst vervulde. Na het zingen van Psalm 68 vers 10, sprak de Leeraar, naar aanleiding van Matth. 22 vers 21 laatste gedeelte, eene krachtige rede uit. Tot slotzang werd Gezang 96 aangeheven. Na afloop der dienst, betuigde Z. M. zijne hooge ingenomenheid met sprekers woorden.

Omstreeks 12 ure trokken de troepen uit het Kamp, met de artillerie van Amersfoort en de cavallerie, in de omstreken gelegerd, tot de groote parade op. Z. M. kommandeerde zelf de troepen. De Kroonprins, in uniform van 1sten Luit. der grenadiers, was in een rijtuig gezeten, door 2 zwarte paarden getrokken. De Koning bereed een keurigen schimmel, en stelde, gevolgd door een talrijken staf, langs de linie, den Kroonprins aan de troepen voor. Met luid gejuich werden de Vorstelijke personen door de troepen en de volksmenigte begroet. Daarna defileerden ze voor den Koning en den Prins van Oranje, waarop ze naar hunne tenten of legerings-plaats terugkeerden.

De Koning riep vervolgens de Hoofd- en andere Officieren rondom zich, om hen nog meer in 't bijzonder den Prins van Oranje als Officier van het Nederlandsche leger voor te stellen. Z. M. zeide hoofdzakelijk: dat de dag van Zondag den 4den September voor hem een hoogst belangrijke, hoogst gelukkige dag was; hij behoefde het niet te zeggen, dat het steeds een gelukkige dag voor een Nederlandsch Koning is, te midden van zijn leger zich te bevinden; maar heden was het hem een verhoogd genot, nu hij op den verjaardag van zijn beminden zoon den Prins van Oranje, dezen mogt voorstellen aan dat Nederlandsche leger, 't welk hem zoozeer ter harte ging, en dat zich in verschillende omstandigheden onder de geliefde driekleurige Vaderlandsche banier op het slagveld zoo onverwelkbre lauweren had verworven, onder die banier, die dikwerf met bloed geverfd is geworden! — De Koning stelde er hoog belang in, zijn zoon in persoon aan het leger voor te stellen, omdat hij ten sterkste gehecht was aan dat leger, waarin ook hij zijne opleiding had genoten, en waarin hij toen de hooge waarde van de Nederlandsche Officieren had leeren kennen; Z. M. wenschte zijn zoon spoedig in dat leger in te lijven, spoedig in den broederband met die Nederl. Officieren te vereenigen, omdat slechts een ademtogt den Prins van den troon zijner vaderen verwijderd houdt, en die ademtogt in handen is van den Almagtige! De Koning was er trotsch op, eenmaal in de gelederen van het leger te hebben gediend; hij had er de deugden en goede hoedanigheden der Nederlandsche Officieren leeren hoogschatten; de zoon, die hem zoo innig lief is, die de hoop uitmaakt van het Nederlandsche volk, vertrouwde hij dan ook gaarne aan de zorgen der Officieren; hij hoopte, dat hij zou trachten zich die deugden en goede hoedanigheden eigen te maken, die den Nederlandschen Officier kenmerken; hij wenschte, dat zijn zoon, in navolging van zijn onsterfelijken Grootvader, die zijn roem op zoo menig bloedig strijdveld behaalde, waardiglijk plaats zou nemen in den kring van Officieren, die zulk een hechten broederband vormen, en dat alle Nederlandsche Officieren in den Vorstenzoon een broeder zouden zien, gelijk hij zelf in elk Officier een broeder zag. Indien de Officieren op dien band prijs stelden, prijs er op stelden den jeugdigen Prins van Oranje onder hen te zien opgenomen, dan zouden allen van harte met den Koning uitroepen: *Leve de Prins van Oranje!* (*).

We zullen naauwelijks behoeven te zeggen, dat de rondom Z. M. geschaarde Officieren en burgers dien kreet met geestdrift herhaalden, die, door duizenden opgevangen, luiden weerklank vond, en de lucht deed daveren van het volksgejuich.

De Koning betuigde hierop in eenige korte woorden zijne hooge erkentelijkheid voor de hartelijke genegenheid zijn geliefden oudsten zoon betoond, de 4de Sept., te midden van zoovele duizenden doorgebragt, zou Z. M. een onvergetelijke dag ten vreugde blijven.

(*) We geven, (zegt de *Utr. Cour.* waaruit wij het bovenstaande ontleenen,) de bovenstaande regels slechts als eene korte schets, van 't geen door den Koning op hartroerende wijze met evenveel gevoel als kracht, werd uitgesproken.

LEEUWARDEN, 28 Augustus.

Behalve dat er vele koeijen aan de longziekte sterven, verliezen de landlieden ook enkele aan het miltvuur. Aan die ziekte is volstrekt geen herstellen, en ze tast het gansche ligchaam der dieren zoodanig aan, dat het vleesch zelfs hoogst schadelijk is ten gebruike voor den mensch. Men heeft opgemerkt, dat het miltvuur nooit op de stallen wordt aangetroffen, maar wel in de weide, en dus de oorzaak gezocht in de planten daarin aanwezig. Tot resultaat dier onderzoekingen heeft men bevonden, dat de waterscheerling (*cicuta virosa*) waarschijnlijk de oorzaak van dit venijn is. Te Terappel, in Friesland, van waar dit berigt komt, heeft men vele sloten gevonden die groenachtig drabbig waren, naar men meent, doordien de beesten bij het drinken de waterscheerling vertrappen, waardoor zich het gif dier plant met het water hoe langer hoe meer vermengt. Na dit ingesteld onderzoek heeft men ten minste alle sloten op die plaats doen reinigen, en in geen 4 jaren heeft men aldaar meer voorbeelden van die ziekte aangetroffen. In 1850, toen de Veearts te Terappel weder bij eene koe werd geroepen, die het miltvuur had, bevond hij, dat de waterscheerling weder in groote menigte in de sloot aanwezig was, zoodat dit hem de overtuiging gaf, dat de ziekte werkelijk alleen aan het gif dier plant is toe te schrijven.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

ENGELAND.

LONDEN, 5 September.

H. M. heeft met haar gezin Ierland verlaten en zich naar Schotland begeven. Te Dublin was de Koningin met vele blijken van algemeene geestdrift ontvangen; doch geen der R. K. Prelaten van Ierland had haar zijne opwachting gemaakt, dewijl zij, volgens de wet op de kerkelijke titels, niet in hunne kerkelijke hoedanigheid konden ontvangen worden. H. M. had ook de gemengde scholen bezocht.

— Volgens de wet is thans bepaald, dat, om een der grootste onaangenaamheden van Londen, de rook, te doen verdwijnen, van 1 Oct. af alle fabrieken, welke steenkolen gebruiken, alsmede de stoomboten, die de rivier boven de London-brug bevaren, verpligt zijn een vuurtoestel te bezigen, hetwelk de rook verteert dien het voortbrengt.

BELGIE.

BRUSSEL, 7 September.

De Koning heeft te Antwerpen met zijn gezin de feesten bijgewoond tot viering der huwelijksverbindtenis van den Kroonprins aangerigt. Onder anderen heeft de Koning de academie van schoone kunsten plegtig geïnstalleerd, eene instelling der Nederlandsche Regering, die door het afgetreden liberale Ministerie weder opgerigt is; zij bestaat uit 25 leden: 15 Belgen en 10 buitenlanders.

— Den 19den zal alhier een Congres van statistiek geopend worden. Uit Nederland zullen de Hoogleeraar Ackersdijk en R. Lobatto, Adviseur bij het Ministerie van Binnenl. Zaken, het Congres bijwonen. Bijna alle staten van Europa en ook Amerika zullen afgevaardigden derwaarts zenden.

FRANKRIJK.

PARIJS, 6 September.

De Keizer heeft 3000 fr., de Regering 6000 fr. en de Minister van Buitenl. Zaken 500 fr. bijgedragt tot de kosten van den bouw eener R. K. kerk te Athene.

— Meer en meer wordt de stad van personen gezuiverd, die vermoed konden worden er in strijd met de wetten eene schuilplaats te hebben gezocht; van 1500 personen, wier papieren niet in orde waren, zijn 207 in hechtenis genomen.

— Sedert de opening van den spoorweg naar Bordeaux is de aanvoer van wijn uit die stad herwaarts zeer toegenomen, zoodat men thans onvervalschte Bordeaux-wijn tegen 40 c. de flesch kan drinken.

— De aardappel oogst is, naar men van eene geloofwaardige zijde meldt, overvloedig en voortreffelijk.

— De Heer de la Voyrie, een der laatst overgebleven krijgsmakkers van Charrette, en welligt de laatste vertegenwoordiger der strijders in de Vendée, is op zijn kasteel Domanyère, waar hij zich in 1830 had terug getrokken, in 85-jarigen ouderdom overleden; ook is te Hoerd bij Gemmersheim, in de Paltz, overleden de Luitenant-Kolonel v. Waldtmann. Hij had de Fransche expeditie in Egypte medegemaakt en bereikte den ouderdom van 96 jaren.

— Uit Straatsburg wordt gemeld, dat de aanvoer van granen, inzonderheid van tarwe, zoo groot is, dat alle graan-pakhuizen vol zijn. Het grootste gedeelte komt uit zuidelijke en uit Hollandsche havens.

— Te Terine en omliggende dorpen in de Ardennes is door hagelslag de oogst vernield en verder veel schade aangerigt. De schade is begroot op 400,000 francs.

ITALIE.

ROME, 26 Augustus.

De Paus heeft het Sixtijnsche Collegie, door Sixtus V (Paus te Rome van 1585—1590) ingesteld, opgeheven.

— De Paus heeft de plegtigheid voltrokken van de heiligverklaring van Pater de Britto, tot de orde der Jezuiten behoorende, en welke reeds door Paus Benedictus XIV (van 1740—1758 Paus te Rome) deze onderscheiding was waardig gekeurd. De hiertoe strekkende breve werd voorgelezen en onder het luiden der klokken, de salvo's van het geschut van St. Angelo en het zingen van het *Te Deum* is de afbeelding van den nieuwen Heilige onthuld.

— De zamenzwering, welke den 15den is ontdekt, heeft aanleiding gegeven tot eenige gevangennemingen, waaronder 26 jonge Romeinen in een huis op het plein Poli.

— Het overlijden van den Priester Bottaro te Genua ten gevolge van vergiftiging, baart veel opziens, omdat hij de maker was van republikeinsche gedichten, die de H. Congregatie te Rome veroordeeld had. Er is een geregtelijk onderzoek naar zijnen dood begonnen.

PRUISSEN.

BERLIJN, 6 September.

Het Ministerie heeft aan de gewestelijke Besturen twee aanschrijvingen gerigt, inhoudende dat volgens vroegere verordeningen geen Israëliet met het Schout-ambt mag worden bekleed, en dat Israëlitische eigenaren van riddermatige landgoederen geene stem in de districts-vertegenwoordiging hebben; dat die vroegere verordeningen wel niet strooken met artikel 12 der constitutie, hetwelk het genot der burgerlijke en staatsburgerlijke regten onafhankelijk stelt van de godsdienstbelijdenis; maar dat dit algemeene beginsel niet onmiddelijk en zonder eene uitdrukkelijke wetsbepaling de opheffing van bijzondere verordeningen medebrengt.

— Uit Zwitserland wordt gemeld dat in de laatste dagen hevige onweders gewoed hadden. In het kanton Bern waren vele menschen, die eene schuilplaats onder boomen hadden gezocht, door den bliksem gedood; in dat kanton waren den 31sten Augustus door een' hevigen orkaan verscheiden huizen van hunne daken beroofd.

— Eergisteren is het doodvonnis voltrokken, door den krijgsraad van Presburg uitgesproken tegen den Hongaarschen Priester Gasparich, van de Franciskaner-orde, die aan den Hongaarschen opstand had deelgenomen.

— Verleden jaar, zegt het *Journal de Petersbourg* van 26 Augustus ll., heeft de Heer Kraschennikoff aldaar, bij uitersten wil aan de armen van verschillende plaatsen en voornamelijk aan die van Moscow, zoo ver het nu bekend is, 320,000 zilveren roebels (ruim 16 ton gouds Ned.) vermaakt.

TURKYE.

In de nota, welke de Porte aan de Vertegenwoordigers der vier Mogendheden heeft gezonden, beklaagt zij zich over de onverschilligheid van Europa, en verklaart dat de gevraagde wijzigingen in de Weener voorstellen eene stellige voorwaarde zijn voor hunne aanneming. Die wijzigingen worden gevraagd als eene vergoeding voor de opofferingen, die Turkye zich moest getroosten, terwijl zij ook tot waarborg kunnen strekken tegen de mogelijke gevolgtrekkingen, die uit de onvoorwaardelijke aanneming der voorstellen zouden kunnen getrokken worden.

STADS BERIGTEN.

Burgerlijke Stand.

Van den 1 tot en met den 7 September 1853.

BEVALLEN: A. E. Verboom Soumain, geb. van der Stok, Z. — J. de Lange, Z. — S. van Hoven, geb. van der Heide, D. — M. E. Schermer, geb. Tortike, D. — A. Kooreman, geb. van Schaik, D. — E. van der Burg, D. levenl. — M. M. Laman, geb. Hoogervorst, Z. — A. E. Boekwyt, geb. Sparenberg, Z. — M. Langeveld, geb. Bouman, Z. — E. Engels, geb. van Engelenburg, D. — J. Boon, Z. — C. P. Tegelaar, geb. van der Kolk, Z. — M. M. van Beek, geb. Zitman, D. — M. M. van Beek, geb. Zitman, D. levenl. — D. M. Boezaart, geb. Kersen, D. — J. M. Speel, geb. van Steest, Z. — E. Broomans, geb. Paauw, Z. — D. Jansen, D. — G. van den Brink, Z. — M. van Tongeren, geb. Teske, D. — H. Doorn, geb. van der Plas, Z. — M. Leemans, geb. Hakkaart, Z. — P. Koers, geb. Baars, D. levenl. — A. van Harteveld, geb. Staphorst, Z. — G. Schwartz, geb. Groet, Tweel. (beide D.) — J. M. van Campen, geb. Coffrie, D. — J. C. Plantfeber, geb. Plaatje, Z. — J. van der Nat, geb. Bom, D. — H. W. O. M. Hoekwater, geb. Smissaert, Z. — H. Stalie, geb. Glazer, D. — M. de Bruin, Z. — J. Bolstler, geb. Helfenstein, Z.

GEHUWD: H. H. Kapaan, Jm. en C. E. Schamper, Jd. — F. Buyteweg, Jm. en J. C. Labordus, Jd. — L. Beyeveld, Jm. en H. P. E. Fiouw, Jd. — J. Laterveer, Jm. en E. Bavelaar, Jd. — H. Sasse, Jm. en M. J. Turion, Jd. — P. G. Stikkelman, Jm. en W. van Velsen, Jd.

OVERLEDEN: G. J. van der Reyden, D., 5 m. — W. L. Musers, Z., 3 j. en 9 m. — E. Koolen, D., 12 m. — A. Thomasse, Z., 5 m. — M. van Rietkerken, Z., 5 m. — A. L. van Gelder, Z., 7 j. en 11 m. — J. C. A. van Amerom, D., 2 m. — J. D. Meijer, 43 j. — Cath. Schols, D., 14 j. — N. M. Leget, D., 17 m. — D. van der Blom, 73 j. — J. Nievaart, 70 j. — H. M. Kriek, D., 6 m. — H. van Strien, Z., 12 w.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS DER GEMEENTE LEYDEN doen te weten, ingevolge Art. 203, laatste zinsnede, der Gemeentewet, dat de Begrooting der Plaatselijke Inkomsten en Uitgaven voor de dienst van 1854, op heden aan den Raad is aangeboden, op de Secretarie dezer Gemeente voor een ieder ter lezing nedergelegd en in druk, tegen betaling der kosten, algemeen verkrijgbaar gesteld.

En zal deze door plaatsing in de *Leydsche Courant* worden afgekondigd.

De Burgemeester VAN LIMBURG STIRUM.

LEYDEN, 1 September 1853. De Secretaris VAN PUTTKAMMER.

KERKNIEUWS.

AMSTERDAM, 6 September. Ter vervulling der vacature van eene predikants-plaats, ontstaan door het overlijden van den Wel-Eerw. Heer J. J. van Staveren, is door de Broederen Diakenen der Nederd. Hervormde gemeente alhier, op gisteren de volgende nominatie uitgebragt: Zestal: DD. Broedelet, te Gouda; Romijn, te Amersfoort; Nachenius Jr., Theol. Doct. te Maassluis; Alwesch, te Alkmaar; Krabbe, te Leyden; de Keyser, te Arnhem. Drietal: DD. Broedelet, Romijn en Nachenius Jr.

221ste Staats-Loterij.

Trekking der Tweede Klasse.

3de Trekking. No. 13083 een prijs van ƒ5,000. No. 8381 een prijs van ƒ1,250. Nos. 8303, 9619 en 10935 ieder een prijs van ƒ1,000.

4de » No. 4872 een prijs van ƒ1,250. No. 16715 een prijs van ƒ1,000.

De Rangregeling in het Faillissement van P. J. SPRINGER, Kleerblijter alhier, is heden ter Griffie van de Arrondissements-Regtbank te Leyden nedergelegd, om aldaar gedurende veertien dagen te verblijven, ter inzage van een ieder.

De Curator,
Mr. C. A. BOONACKER.

De Ondergeteekende maakt het geëerd Publiek bekend, dat hij op Zondag den 11den September, aanstaande, in de Herberg *»Ik Leer nog"* aan den Hoogen Rijndijk onder *Soeterwoude*, zal geven **MUZIEK en BAL**, hetwelk door den bekwamen Balletmeester W. POTHORST van Amsterdam zal worden gedirigeerd, aanvang des namiddags ten 5 ure.

Entrée Vrij. J. J. PYNACKER.

KIESVEREENIGING VADERLAND EN ORANJE.

In de Vergadering van den 7den September ll. is besloten, tot Kandidaat voor het lidmaatschap van den Gemeente-Raad alhier, bij de stemming op Dingsdag den 13den September a. s. aan te bevelen, den Heer:

WILLEM LOUIS DE STURLER,
Gepensioneerd Majoor der Genie.

Aan de Kiezers wordt herinnerd:

1°. Dat de namen en voornamen duidelijk moeten zijn ingevuld,

2°. Dat de billetten ongeteekend moeten zijn en door de Kiezers in persoon moeten worden ingeleverd.

Namens het Bestuur der Vereeniging,
LEYDEN, 8 September 1853. H. COCK, *Voorzitter.*

KIESVEREENIGING GRONDWET EN KONING.

Door eene Vergadering van Kiezers, welke onder bovenstaande zinspreuk zich tot eene Kiesvereeniging gevormd heeft en aan allen, welke zich met een spoedig mede te deelen Programma zullen kunnen vereenigen, gelegenheid tot toetreding geven zal, wordt tot Kandidaat voor den Gemeente-Raad bij de verkiezing op 13 September aanstaande aanbevolen de Heer:

GERARDUS HUBERTUS YSSELSTEYN,
Oud Lid van den Stedelijken en laatstelijk ook van den Gemeente-Raad.

C. LEEMANS,
OLIVIER,
LEYDEN, 6 September 1853. P. L. RIJKE,
TH. W. J. VAN DEN AARDWEGH,
H. BOURSSE WILS.

VERLOREN,

gaande van de Oude Heerengracht langs de Havenbrug en Haarlemmerstraat tot aan de Bakkersteeg, eene **BRACELET VAN HAAR** met **JUWEELEN SLOT**. Den vinder of aanwijzer wordt eene billijke belooning toegezegd. Adres aan het Bureau dezer Courant.

KLEI-AARDE.

Men verlangt te **Koopen** goede **KLEI-AARDE**, geschikt tot het vervaardigen van **Dakpannen en Vloertegelen**. Adres *franco* onder Letters A. Z. bij den Boekhandelaar C. C. VAN DER HOEK, Breedestraat alhier.

Fijne beste **GAS-COOKS**, à 55 Cts per mud aan de Fabriek te ontvangen, liggende in den Ouden Rijn bij de Heerengracht, waar ook bestellingen worden aangenomen à 60 Cts vrij aan huis, bij 30 of meer mudden à 58 Cts.

C. RUIGROK v. D. WERVE.

De Hoofd-Administratie van het Regiment Rijdende Artillerie is voornemens om, onder nadere goedkeuring der bevoegde Autoriteit, op den 26sten September a. s., aan den hoogsten Inschrijver **aan te besteden**: het weghalen der **PAARDENMEST**, die van den 1sten October 1853 tot en met den 30sten September 1854 op de Stallen te *Leyden* zal komen te vallen.

De Conditiën liggen ter lezing bij den Ondergeteekende, alwaar ook de Bus tot ontvangst der Inschrijvings-Billetten gereed staat.

Namens de Hoofd-Administratie voornoemd,
LEYDEN, 8 September 1853. De Kapitein Kwartiermeester,
P. E. SCHLÜTER.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS DER GEMEENTE LEYDEN roepen bij deze op alle personen, die geschikt en genegen zijn tot de vervulling der openstaande betrekking van *tweeden Onderwijzer in de Wiskunde bij het Stedelijk Gymnasium*, op eene jaarwedde van *f* 600, om zich, met overlegging der vereischte getuigschriften en van een verzoekschrift aan den Gemeenteraad, op gezegeld papier geschreven, in persoon of bij vrachtvrije brieven, *vóór den eersten October aanstaande* aan te melden aan HH. Curatoren, bij wie de noodige inlichtingen omtrent deze betrekking te verkrijgen zijn.

De Burgemeester VAN LIMBURG STIRUM.
LEYDEN, 6 September 1853. De Secretaris VAN PUTSKAMMER.

Voor het Rijk.

Verkoop bij Geregtelijke Uitwinning van Onroerend Goed.

Ten verzoeke van:

Den Heer GERARD JOHANNES MARIE VAN DOORN, in betrekking van Ontvanger der Directe Belastingen te *Leyden*, wonende te *Leyden*, op de Mare, Wijk V. N°. 651/652, voor wien ten deze domicilium wordt gekozen ten kantore van PIETER KAREL DOEFF, Procureur bij de Arrondissements-Regtbank te *Leyden*, aldaar woonachtig op de Breedestraat Wijk IV. N°. 271, welke als zoodanig voor den Requirant is gesteld om den Verkoop bij Geregtelijke Uitwinning van het natemelden Onroerend Goed in zijnen naam en betrekking, in de Teregtzitting van de Arrondissements-Regtbank voornoemd, te vervolgen.

En ten laste van:

CORNELIS MIJJERING, Kleedermaker, wonende te *Leyden* in de Kloksteeg, Wijk IV. N°. 816.

Zal er ter Teregtzitting van de Arrondissements-Regtbank te *Leyden*, zitting houdende in een der vertrekken van het Raadhuis der Stad *Leyden*, op Dingsdag den 25sten October 1853, des voormiddags ten *elf* ure, worden overgegaan tot den Verkoop bij Geregtelijke Uitwinning aan den meestbiedende of hoogstafmijnende van:

Een HUIS EN ERF, staande en gelegen binnen de Gemeente *Leyden*, in de Kloksteeg, plaatselijk bekend Wijk IV. N°. 816, en Kadastraal als Huis Sectie G. N°. 355, groot 21 ellen, belend aan de eene zijde J. J. LAU en aan de andere zijde J. MILIKAN.

De Veilconditiën zijn ter Griffie van gemelde Regtbank nedergelegd.

P. K. DOEFF, *Procureur.*

OPENBARE VRIJWILLIGE VERKOOPING,

in het *Heeren-Logement* aan den Burg, binnen de Stad *Leyden*, op Zaturdag den 24sten September 1853, bij Opveiling en op Zaturdag den 1sten October daaraanvolgende, bij Afslag, telken dage des avonds ten *zeven* ure, van:

N°. 1. Een HUIS EN ERVE, staande en gelegen te *Leyden*, aan de noordzijde van de Overwulfde Voldersgracht of Langebrug, Wijk IV. N°. 375, bevattende onder anderen beneden drie Kamers, Binnenplaats, Regen- en Welwater en twee Bovenkamers.

N°. 2. Een HUIS EN ERVE, staande en gelegen te *Leyden*, aan de westzijde van den Delftschen Vliet tusschen het Rapenburg en de Bakkersteeg, Wijk I. N°. 538.

Te zien des Donderdags van iedere week van 10 tot 2 ure.

Nadere informatiën zijn inmiddels te bekomen ten Kantore van den Notaris C. KLAVERWYDEN, te *Soeterwoude*, alwaar tusschen de Veiling en Afslag, Verhoogingen zullen worden aangenomen, tegen genot van *een Vijfde* van iedere Verhooging.

BEURSPRIJS VAN SCHULDBRIEVEN.

WOENSDAG, 7 September.

		Laagst koers.	Hoogst koers.	Gesloten.
NEDERLAND, Werkelijke Schuld	à 2½ pCt.	63 3/4	63 5/8	63 1/2
Dito Certificaten	„ 3 „	76 7/8	76	—
Dito dito	„ 4 „	95	95	95
Amortisatie Syndicaat	„ 3½ „	—	—	—
Handelmaatschappij	„ 4½ „	129	129	—
O. I. Leening	„ 4 „	85	—	—
Dito Holl. Spoorweg	„	—	—	—
Aandeelen Rijn-Spoorweg	„ 4½ „	—	—	—
Haarlemmermeer	„ 5 „	102	—	—
FRANKRIJK, Certif.	„ 3 „	—	—	—
Dito dito	„ 5 „	—	—	—
RUSLAND, Obl. HOPE 1798 en 1816	„ 5 „	108	109	108
Dito dito 1828 en 1829	„ 5 „	108		—
Cert. bij dito 1831 en 1833	„ 5 „	98		—
Dito 1840	„ 4 „	93	—	—
Dito bij STIEGLITZ & C°.	„ 4 „	92	—	—
Dito dito Nieuwe	„ 4	—	—	—
Inschrijving in Assign.	„ 6	—	—	—
Certificaten van dito	„ 6	—	—	—
POLEN, Aandeelen 1835	à 500 *f.*	161	—	—
Dito Obligatiën	„ 4 „	86	87	86
SPANJE, Obligatien	à 1 pCt.	22	23	—
Dito Obligatiën	„ 3 „	47	—	—
Dito Binnenl. à 6 m.	„ 3 „	43	43	43
Bewijzen Coupons		6		
OOSTENRIJK, W. B. bij Goll.	„ 5 „	81		
Dito	„	71		
Dito Metall.	„ 5	81	82	—
Dito Nieuwe	„ 5 „	95	95	—
Dito 1847	„ 2½ „	42	42	—
BRUGGE, Banco	„ 3			—
Dito bij ROTHSCHILD	„ 3	95		—
BRAZILIE, 1824 100 £	5	98	—	—
PORTUGAL te Londen	„ 3	40	40	40
Dito dito	„ 4	—	—	—
VENEZUELA	„ 3½ „	—	—	—
MEXICO	„ 3 „	25	25	—
AMERIKA, Bankactiën		—	—	—

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. C. LA LAU.

Bijvoegsel behoorende bij de Leydsche Courant van 9 September 1853.

Vervolg der Beraadslagingen van de Eerste Kamer.

De Heer Blankenheym geeft zijn leedwezen over de aangeboden wet te kennen. Hij verheugt zich in de tegenwoordigheid van den Minister voor Kath. Eeredienst, en vooral in zijne rondborstige verklaring dat hij is tegen het beginsel der wet. Deze verklaring van den eenigen Minister, die in het Kabinet inlichting nopens de Kath. belangen kan geven, moet niet anders dan de zedelijke kracht der wet verzwakken. Hij betoogt verder het ongrondwettige der voordragt en wil voorts in het belang der eendragt en rust, uit liefde voor Vorst en Nederland, Z. M. eerbiedig verzoeken de wet in nadere overweging te nemen.

De Heer Beerenbroek vreest geene supprematie van de R. K. Kerk. Treedt deze op het gebied van den Staat, zij stuit op de wetten van dien Staat. Hij beschouwt de wet strijdig met de letter en den geest der Gwt. Hij is tegen de wet, omdat art. 1 bepalingen inhoudt, welke onbestemd zijn en waarvan de *portée* niet te voorzien is; omdat de wet is preventief en retroactief, en een eersten stap daarstelt op de glibberige baan van uitlegging en aanvulling der Gwt.

De Heer Insinger gelooft wel, dat langzamerhand de gemoederen tot bedaardheid gekomen, zich zullen gewennen aan de vestiging der Kat. hierarchie, maar gelooft ook, dat de Kath. zullen erkennen in geen Protestantsch land zoo vele vrijheden te hebben als hier. Men moge tegen dit woord opkomen, maar de meeste ingezetenen zijn Protestant. Buiten 's lands noemt men ons een Protest. land. Hij zal niet de diplomatische kluwen ontwarren, en onderzoeken wat te Rome of wat hier gezegd is. Onbetwistbaar is het, dat men moet trachten tot rust te komen. Hij herinnert, hoe in Noordholland een Kath. lid is herkozen, terwijl in Noordbrabant het eenige Prot. lid uit deze Vergadering is verwijderd. Hij hoopt dat een einde aan al die moeijelijkheden kome. Hij gelooft in gemoede dat de tegenwoordige wet op den duur aller gemoed zal bevredigen. Hij heeft aandachtig nagegaan wat met de wet is voorgevallen. De rede van den Minister van Justitie in de 2de Kamer heeft hem overtuigd, dat in de wet niets ongrondwettigs en retroactief is. Hij zal haar dan ook uit volle overtuiging aannemen.

De Heer van Rhemen van Rhemenshuysen is tot de vaste overtuiging gekomen: 1°. dat de Gwt. deze wettelijke regeling toelaat; 2°. dat zoodanige wet thans noodzakelijk, en 3°. dat dit ontwerp aannemelijk is. Bij de ontwikkeling dier punten zegt hij onder anderen: Het was niet de invoering der Bisschoppelijke hierarchie, die aanstoot gaf, maar het was die beruchte, die stuitende allocutie, die bij zelfs door geen Katholijk heeft hooren verdedigen. Die allocutie en niet minder de lijdelijke houding van het vorig Ministerie, heeft de April-beweging uitgelokt en de oogen doen opengaan. Hij wil niet in allen deele optreden als verdediger van het vorig Ministerie, maar na den laster en de verguizing in den laatsten tijd, is het voor hem behoefte te verklaren, dat het land aan dat Ministerie veel verpligt is; dat het was zamengesteld uit begaafde mannen, onder wier bewind orde en regelmaat in den lande heerschten, zoo als men die misschien nooit te voren had gekend. Intusschen heeft een lid van dat vorig Ministerie erkend, dat hij en zijne ambtgenooten door het Hof van Rome waren misleid. Maar daarna heeft het vorig Ministerie dan ook niet gedaan wat het doen moest. Met het oog daarop, is dus eene wet noodzakelijk en zal hij er voor stemmen.

De Heer van Sasse van Ysselt schetst het hooge standpunt der Eerste Kamer en zegt nog verder, dat de Minister voor R. K. Eeredienst zelf te kennen heeft gegeven, dat hij, bij aanneming, in de wet zou berusten, maar in beginsel er tegen was. Hij wil aannemen, dat, deze wet met wijsheid en gematigdheid zal worden toegepast, maar moet opmerken, dat menschen voorbijgaan en instellingen blijven.

De Heer van Ryckevorsel zegt, dat de allocutie in hooge mate afkeuring verdient en dat hij die betreurt, maar dat de opgewondenheid overdreven was in dien zin, alsof de Protestanten in Nederland werkelijk door die allocutie iets te vreezen zouden hebben, alsof het ultramontanisme daardoor gevaarlijker ware geworden, alsof dit nu eenig gezag zou kunnen uitoefenen. Men begint meer en meer in te zien, dat het voor de Protestantsche Kerk vrij onverschillig is, of en waar er Bisschoppen zijn. Hij wenscht te bevredigen, niet te verbitteren. Hij zal thans het Ministerie ondersteunen. Hij vindt dat de Gwt. het maken eener wet toelaat, maar echter *deze* wet met haar *in strijd*, zoo niet met de letter, dan toch met den geest. Een nationaal protest nu tegen de aanmatiging van Rome is niet de taak der Wetgevende Magt, maar van de Regering. Spreker vindt ten slotte de wet, met betrekking tot de toekomst, zoo gewigtig, dat hij, na rijp en ernstig beraad, haar noch noodzakelijk noch doeltreffend acht; dat eenige bepalingen in strijd zijn met de Gwt. en zelfs met de 1ste alinea van art. 1 der voordragt zelve. Daarenboven is zij gevaarlijk en in geenen deele geschikt om de eendragt, rust en orde in Nederland te bewaren. In het waarachtig belang van het Vaderland wenscht hij Z. M. eerbiedig te verzoeken het voorstel in nadere overweging te nemen.

De Heer de Bruyn verklaart zich tegen de voordragt, hij beschouwt die: 1°. ongrondwettig, 2°. onregtvaardig, 3°. onstaatkundig.

De Heer Paspoort van Grypskerke geeft de gronden op, die hem bewegen zullen voor het ontwerp te stemmen. De Regering moet weten, waaraan zich op kerkelijk gebied te houden; daarom is de wet noodig.

De Heer van Swinderen verklaart zich tegen de wet. Hij vindt in alles bevestigd zijne meening, dat de gewone wetgever alleszins bevoegd is om op Hoofdstuk VI. der Grondwet wettelijke bepalingen te gronden, mits die niet te kort doen aan de wettelijke vrijheden daarbij of bij andere artikelen toegekend. Hij vindt echter op de voorgeslagene wijze aan art. 10 geprae judicieerd, voorts artt. 1 en 5 niet in overeenstemming met de Grondwet en hecht zich aan hetgeen deswege in het algemeen in § 4 van het verslag is gezegd. Niemand zal voldaan zijn en er zal onrust gekweekt worden. In dat vooruitzigt meent hij dat de wet niet behoort te worden aangenomen.

De Heer van Dam van Isselt verdedigt de wet, acht de verwerping noodlottig en zegt dat hier geen denkbeeld is om het R. K. kerkgenootschap moedwillig te willen verdrukken, maar alleen vrees voor ultramontaanschen overmoed. Deze wet zal, kan nimmer toegepast worden, of er moet een kerkgenootschap zijn, dat alle banden van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat zou willen verscheuren. Hij verklaart zich met het oog op Koning, Vaderland en mede-ingezetenen van alle godsdiensten voor de wet.

De Heer van Eysinga vindt de wet, noch noodzakelijk, noch staatkundig, noch wenschelijk in het algemeen belang.

De Heer van Andringa de Kempenaer vindt niet dat de wet met de Grondwet strijdt, en opregte Katholieken hebben hem verzekerd, dat er niets strijdigs in is met de vrijheid van godsdienst. Als hij nu de overtuiging heeft, dat deze wet de gemoederen zal bedaren, vindt hij geen vrijheid zich daartegen te verklaren.

De Heer Lotsy heeft zich voor het ontwerp verklaard. Het treedt volstrekt niet in het wezen der godsdienst. De geest der Grondwets-herziening laat wel degelijk de vaststelling van zoodanige wet toe. Hij vertrouwt dat de uitvoering der wet wel zoo zal kunnen plaats hebben, dat er men niets van zal behoeven te bemerken.

De Heer Cremers verklaart zich tegen de wet, als ongrondwettig, onstaatkundig en strijdig met de vrijheid van godsdienst.

Morgen ten 11 ure voortzetting der beraadslagingen.

Zitting van Donderdag 8 September.

De Heer Vos van Steenwyk motiveert zijne goedkeurende stem; hij neemt daarbij de wet op zich zelve, en geen aanleiding en herinnering tot rigtsnoer. Die wet nu bevat niets wat in strijd is met de grondwettige regten; zij behelst niets dan noodige bepalingen in het Staatsbelang, om orde en rust te bewaren; zij is evenmin krenkend voor R. Katholijken als voor andere gezindheden; zij is geene partij-wet. Bovendien is die voordragt niet te wijten aan de Protestanten; spr. zal niet onderzoeken wie aanleiding tot de grieve heeft gegeven.

De Heer Regout acht dit ontwerp strijdig met de Gwt. en daarom zal hij er zich tegen verklaren.

De Heer van Beeck Vollenhoven heeft lang geaarzeld, om der gevolge wille, zijne stem te bepalen. Hij zal, alles wel gewikt en gewogen hebbende, met gerustheid tegen de wet stemmen.

De Heer van Nispen van Pannerden doet onderzoek nopens de Grondwet, de wet zelve en het staatsbelang. 1°. De wet is niet in strijd met de Grondwet, noch met hare letter, noch met haren geest. 2°. Maar wat de bepalingen der wet zelve betreft, is hij tegen deze, vooral om art. 5. Dit werkt terug op een eenmaal gepleegd bedrijf, dat op het oogenblik van het bedrijf, volgens sprekers inzien, naar de Grondwet geoorloofd was. 3°. Als men de wet toetst aan het staatsbelang, dan gelooft hij dat de spanning en onrust daardoor niet verminderen, maar vermeerderen zullen. Hij gelooft dat de partij, die de wet heeft uitgelokt, zich volstrekt daardoor niet zal laten bevredigen.

De Heer van der Lek de Clercq is mede tegen deze wet, zonder evenwel in te stemmen met al wat er tegen is aangevoerd. Hij meent niet dat de wet ongrondwettig is, maar hem mishaagt: 1°. de aanleiding; ligt die in de pauselijke allocutie? Dit ontkent spreker, daardoor zou men te veel eer bewijzen aan dat stuk; hij keert de allocutie en breve af; 2°. ziet hij geen noodzakelijkheid daartoe. Hem is onbekend, dat eenig kerkgenootschap op een terrein is gekomen, waarop het niet behoort, en mogt dat al het geval zijn, dan zou deze wet toch onvoldoende zijn om het te beletten. Als Protestant wenscht hij vrije ontwikkeling, als besten waarborg tegen alle overheersching, hetzij van Rome, van Dordrecht of van elders. Mogt later tot betengeling van geestelijke aanmatiging blijken, dat er eene wet noodig is, dan heeft men in Nederland genoeg vrijzinnige mannen, gereed om elke regering te helpen, om de geestelijkheid op haar eigenaardig terrein terug te brengen. Voorts betoogt spreker, 3°. dat de wet niet bevredigt. Hij zal tegen het ontwerp stemmen met een gerust gemoed, in het belang van Vaderland en Koning, alleen de zaak en geen personen voor oogen hebbende.

De Heer van Heeckeren van Wassenaar is voor het ontwerp.

De Heer Cost Jordens heeft in deze voordragt niets gevonden wat op de grondwettige vrijheid en zelfstandigheid der kerkgenootschappen inbreuk zou kunnen maken, en is gekomen tot het besluit, dat *aannemen* hier beter is.

De Heer de Sitter mag deze wet niet aannemen, daar hij er eene verkorting in vindt van het regt des Konings, die volgens art. 169 met de vereischte magt in het staatsbelang bekleed is.

De Minister van Buitenl. Zaken bepaalt zich hoofdzakelijk bij het verwijt, dat de wet eene gelegenheids wet is, en is bij de ontvangst van dit berigt nog aan het woord.

(De beraadslagingen zijn geëindigd, zoo als boven onder Leyden is gemeld, met de *aanneming* der wet, met 22 tegen 16 stemmen.)

Te Leyden ter Boekdrukkerij van J. G. LA LAU.